

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

BALTU VALODU KATEDRA

Lidija Leikuma

**DARBĪBAS VĀRDS KRĀSLAVAS, AULEJAS,
SKAISTAS UN IZVALTAS IZLOKSNE**

Disertācijas kopsaviļkums
filologijas doktora grāda iegūšanai

Rīga 1993

1993. gada 21. septembrī pl. 17.00 LU habilitācijas un
promocijas padomes atklātā sēdē Visvalža ielā 4a 4. stā-
va zālē LU lektore Lidija Leikuma aizstāvēs disertāciju
"Darbības vārds Krāslavas, Aulejas, Skaistas un Izval-
tas izloksnē" filoloģijas doktora grāda iegūšanai.

Darba zin. vad. Dr. h. phil. Marta Rudzīte

Recenzenti: Dr. h. phil. Antons Breidaks
Dr. h. phil. Antonīna Reķēna
Dr. phil. Anna Stafecka

Ar disertāciju var iepazīties Latvijas Universitātes Zi-
nātniskajā bibliotēkā.

DARBA VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS

Blakus literārajai valodai vēl mūsdienās pastāv izlokšnes, kuru pētišana valodniekiem vienmēr bijis aktuāls uzdevums. Dialektologa, valodas vēsturnieka acīm lūkojoties, primārais ir izlokšņu, ne literārās valodas fakti, jo, kā teicis V. Grinaveckis, "...mūsdienu valoda pati ir izlokšņu bērns". Izcilais latviešu valodnieks J. Endzelins 1964. g. rakstīja: "...latviešu valodas pētišanai izlokšņu materiāli ir vienīgais drošais avots, pie kam šis avots jo dienas jo vairāk izsīkst."

Aktuāls mūsdienu dialektoloģijas uzdevums ir konkrētu izlokšņu valodas sistēmas noskaidrošana. Turklāt nepietiek tikai reģistrēt to, kas atšķiras no literārās valodas, bet jācenšas noskaidrot, kādā kontekstā šis atšķirīgais pastāv. Morfoloģijas līmenī tas būtu pētījams ikvienā vārdšķirā. Tas tad arī noteicis temata izvēli šim darbam.

Disertācija "Darbības vārds Krāslavas, Aulejas, Skaistas un Izvaltas izlokšnē" ir pirmais latviešu valodas izlokšņu vārdam speciāli veltītais darbs. Krāslavas apkaimes izlokšnes izvēlētas tāpēc, ka verba sistēma tajās ir interesanta ar arhaisku formu un inovāciju savijumu, kas liecina par aktīviem valodas veidošanās procesiem vēl mūsu dienās. Bez tam te konstatētas formas, kas vai nu vispār ir retas, vai pat pagaidām nav zināmas citās izlokšnēs.

Krāslavas apkaimes izlokšnes līdz šim arī vēl maz pētītas. Pirmās fragmentārās ziņas par tām var iegūt no G. Mantelifeļa un C. Plāteres publicētajām tautasdziesmām. Tāpat kādus materiālus dod arī A. Becenbergera monogrāfija "Lettische Dialekt-Studien", E. Voltera savāktie Vitebskas guberņas latviešu etnogrāfiskie materiāli, P. Smeltera "Latvju Dainās" iespiestās Aulejas un Krāslavas tautasdziesmas. Šā gs. 30. gados publicēts Krāslavas (FBR XII 26-49) un Skaistas (FBR XV 33-55) izlokšnes apraksts. Tā kā to autori paši nebija minēto izlokšņu pārstāvji, dotās ziņas ne vienmēr ir precīzas. Par Krāslavas apkaimes izlokšnēm uzrakstīti arī vairāki LVU studentu kursdarbi un diplomdarbi, taču tie visbiežāk veltīti leksikas pētišanai un tajos ietvertajām ziņām par verba formām nav pilnas sistēmas rakstura. Tāda nav arī ziņām par verbu citos aprakstos, kas publicēti FBR, krājumā "Ceļi", ZA Valodas un literatūras institūta rakstos, kā arī Lat-

vijas Zinātņu akadēmijas izveidotajā latviešu izlokšņu aprakstu sērijā. Pilnīgākas ziņas par vārdu rodāmas K. Dravina un K. Anciņa monogrāfijās par dzimtajām izloksnēm.

Par nozīmīgāko pētījumu vārba un tā formu vēstures sakarā joprojām uzlūkojams J. Endzelina "Latviešu valodas gramatikā" dotais vārdu apskats. Endzelina izveidotā sistēma, kurā latviešu dialektoloģijā kļuvusi tradicionāla un ir ērta vārba formu cilmes skaidrošanai, pēta par pamatu arī šai darbā.

Darba mērķis bija iespējami pilnīgi aprakstīt un izpētīt četru Dienvidlatgales izlokšņu vārba un tā formu sistēmu kopumā, salīdzinot ar latviešu literāro valodu, citām augšzemnieku un, pēc vajadzības, lejzēmiņu izloksnēm, kā arī leišu un slāvu valodām.

Darba uzdevums bija: 1) noskaidrot dažādu ekstralingvistisku faktoru lomu kaimiņu izlokšņu atšķirīgā izveidē, kā arī Dienvidlatgales izlokšņu izveidē vispār;

2) iespējami pilnīgi noskaidrot pētījamo izlokšņu vārba formu sistēmas noturības un mainības cēloņus un tendences, skatot tos sinhroniskā, daļēji arī diahroniskā aspektā;

3) šā pētījuma robežās skaidrot latviešu dialektoloģijā līdz šim neapzinātus vai materiāla trūkuma dēļ nepilnīgi aprakstītus faktus vārba un tā formu sistēmā, koriģējot pēc vajadzības to interpretāciju.

Pētījuma materiāls ir ekscerpti no izlokšņu aprakstiem un izlokšņu tekstiem, kas publicēti dažādos izdevumos vai glabājas rokrakstā (galvenokārt LVU Filoloģijas fakultātes studentu kursdarbi un diplomdarbi); ekscerpēti atsevišķi latgaliešu rakstu valodas pieminekļi, sākot ar 1753. g. Evapģēlijiem, un Milenbaha-Endzelina "Latviešu valodas vārdnīca". Visvairāk izmantoti disertantes pašas vākumi Krāslavas apkaimes izloksnēs laikā no 1976. līdz 1990. gadam. Salīdzināšanai izmantoti latviešu literārās valodas un dažādu izlokšņu, leišu valodas un slāvu valodu materiāli.

Darba struktūra izrietēja no izvirzītā mērķa un uzdevumiem.

Ievadā formulēts pētījuma priekšmets, mērķis un uzdevumi, pamatota temata aktualitāte, disertācijas novitāte, teorētiskā un praktiskā nozīme, dotas ziņas par darba aprobāciju, struktūru, disertācijā sastopamajām papildu piezīmēm.

Valodas (izlokšņu) noturība vai mainīgums ir atkarīgs no daudziem apstākļiem, tāpēc valoda (izloksnē) pētniekam kļūst

pieejama vienīgi tad, ja tiek respektēti konkrētie sociālvēsturiskie, ģeogrāfiskie un etnolingvistiskie attīstības nosacījumi. To noskaidrošanai veltīta disertācijas pirmā nodaļa, kurā izmantoti gan arhīva materiāli, gan vēsturnieku (B. Brežgo, H. Stroda u.c.) un etnogrāfu (L. Jefremovas, A. Zavarinas, L. Terentjevas u.c.) pētījumi. Jautājumā par Krāslavas apkaimes izlokšņu kontaktiem ar leišu un slāvu valodām par teorētisko pamatu pēti darbi, kuros vai nu (tieši vai pastarpināti) aplūkoti pētījamo izlokšņu fakti (J. Endzelina, A. Reķēnas, M. Rudzītes, S. Kolbuševska, B. Laumanes, K. Būgas u.c.), vai arī kuri veltīti saskarē nonākušo valodu (izlokšņu) problemātikai kopumā.

Otrā un trešajā nodaļā detalizēti aplūkotas verba finitās un infinitās formas, pamatā pievēršoties to izveides un attīstības iekšējām likumbām (analoģijai, paradigmas izlīdzināšanas tendencēm, labskapai, vairišanās no sakrituma), izmaiņu daudzumam, virzienam un konsekvencēm, arhaisko parādību saglabāšanas pakāpei u.tml. un to analīzei. Te tiek pēti vērā arī citu latviešu, leišu un citlaugu lingvistu (M. Rudzītes, A. Breidaka, Z. Zinkeviča, J. Kazlauskā, V. Grinavecka, K. Morkūna, G. Čepaitienes, J. Stepanova, V. Toporova, V. V. Ivanova, K. Stanga u.c.) pētījumi un atzinumi par baltu verba vēsturi.

Iegūtie secinājumi tiek apkopoti nodaļu vai apakšnodaļu beigās.

Pielikumā dotas kartes un tabulas, pilns pētījamo izlokšņu verbu, to pamatformu un galveno nozīmju saraksts, tekstu pārcēlumi literārajā valodā.

ISS SATURA IZKLĀSTS

I nodaļā "FAKTORI, KAS IETEKMĒJUŠI KRĀSLAVAS APKAINES IZLOKŠŅU IZVEIDI" tiek noskaidroti pētījamo izlokšņu, īpaši verba, sistēmu ietekmējušie ekstralingvistiskie faktori un to loma.

Kaut arī visas četras pētījamās izlokšnes tiek runātas blakus pagastos, iedzīvotāju valoda tajos nav viendabīga. Sastopamas daudzas fonētiskās, lēksiskās, semantiskās un, kas īpaši jāuzsver, morfoloģiskās atšķirības (piemēram, nevienāda ir pagātnes ē- celmu saglabāšanas pakāpe; šī un citas atšķirības detalizētāk aplūkotas disertācijas II un III nodaļā). Atšķirību cēlopi

klūst saprotami, kad noskaidrojam pētījamās teritorijas agrāko administratīvo dalījumu un zemes īpašuma tiesības tajā.

Jau 17.gs. pirmajā pusē Izvalta (ID) un Auleja (AD) kļuva par jezuitu īpašumu, paliekot par tādu divus gadsimtus. Pēc jezuitu izraidīšanas no Latgales - toreizējās Krievijas provinces - Izvalta un Auleja pārgāja tiešā valsts pakļautībā. Laikā no 1828. līdz 1856.g. lielākā daļa šejienes zemnieku atradās t.s. karavīru arāju kārtā. Krāslava (K) un lielākā daļa Skaistas (S) visu šo laiku savukārt bija polu muižnieku, galvenokārt Plāteru un viņu zemju apakšnomnieku, īpašums. Tas tad arī vispirmām kārtām noteica attiecīgo pagastu valodas tuvību un vienlaicīgi atšķirību no kaimiņiem.

Gaidītās vienādības izvaltiešu un auliešu runā nav abu teritoriju savstarpēji patālā izvietojuma dēļ. Turklāt liela loma, izrādījās, bija arī viena pagasta zemnieku piederībai pie dažādām draudzēm. Īpaši tas sakāms par Izvaltas pagasta rietumu un ziemeļu daļu, kā arī Aulejas grāveriešiem. Skat. shēmu!

Leikis	Pagasts	Aulejas	Izvaltas	Krāsla- vas	Skaist- tas	Nauje- nes
		līdz 20.gs. s. Izvaltas				
Draudze						
19.gs. s.-20.gs. s.	Aulejas	+	-	-	+ [⌘]	-
	Izvaltas	-	+	-	-	+
	Krāslavas	-	-	+	+	-
	Indricas	-	-	+	+	-
	Pustīņas	-	-	-	+	-
	Aglonas	+ [⌘]	+ [⌘]	-	-	-
20.gs.20.gadi	Peipiņu	+	+	-	-	-
	Kombuļu	-	-	+	-	-
	Skaistas	-	-	+	+	-
	Raģeļu	+	-	-	-	-

[⌘] Nedaudz.

Ievērojot Latgales ilgo nošķirtību no pārējiem Latvijas novadiem (jau kopš 16. gs. vidus), saprotama kļūst pētījamā apvidus laužu valodas papildināšanās ar slāvismiem. Šeit caudzviet ir vērojama pat latviešu pārtautošanās. Izvaltas peipīpīšos un Aulejās grāvēriešos slavizāciju veicināja iecelojušie krievi - veciticībnieki un cara valdības nometinātie pareizticīgie, Krāslavā un Skaistā - muižas ar pusmuižām, baznīcas ar poliskajiem dievkalpojumiem, Baltkrievijas tuvums. Slāvismi Krāslavas apkaimē nereti ir stājušies mantoto vārdu vietā vai, nekoptākā runā, tiek lietoti pamišus ar tiem. Verba sistēmā tas bieži vērojams sekundāro darbības vārdu grupās. Savukārt pētījamā apvidū, tāpat kā citās augšzemnieku izloksnēs, ir saglabājušās vairākas senas kopīgas baltu un slāvu sintaktiskās un morfoloģiskās īpatnības.

Slāvismu ieplūšana Krāslavas apkaimes iedzīvotāju valodā dažādos laikos noritēja ar dažādu intensitāti, turklāt atsevišķās pētījamās izloksnēs vai pat to daļās norisinājās nevienādi. Laika gaitā ir mainījies dažādu slāvu valodu īpatsvars. Piemēram, Skaistā un Krāslavā agrākās nozīmes nav vairs poļu valodai, toties šeit palielinās baltkrievu valodas (visbiežāk tās neliterārā formā) loma. Iedzīvotāju runā pēckara gados ir ienācis arī daudz krievismu. Jaunie aizguvumi tomēr valodas sistēmā neiekļaujas uzreiz un ilgāku laiku paliek kādā sastingušā formā, līdz tos iesāk locīt pēc kāda latviska parauga.

Tāpat vēsturiski nosacīta ir pētījamo izlokšņu kopība (leksikā, fonētiskā, bet sevišķi morfoloģijā) ar leišu valodu, jo pētījamā apvidus iedzīvotājiem tieša saskare ar leišu valodas runātājiem saglabājās līdz pat šā gs. pirmajai pusei. Disertācijā ieskicētā atbilstmju areāla un limesu noskaidrošana būtu turpinājama.

Latviešu literārā valoda Krāslavas apkaimes izloksnēs ietekmē nedaudz, turklāt nevienādā mērā atkarā no runātāju vecuma, izglītības, dzīves vietas stabilitātes, tradīcijām ģimēnē. Aulejā un Izvaltā, kur pamatiiedzīvotāju latviešu īpatsvars ir lielāks, izloksne ir noturīga. Tā joprojām dominē ne tikai laužu savstarpējā satiksmē, bet arī dažādās valsts iestādēs.

II nodaļā "FINĪTĀS VERBA FORMAS" samērā detalizēti tiek iztirzāta finito verba formu veidošana, kas bieži vien ir atšķirīga no literārās valodas un citām latviešu izloksnēm. Tā pēc senā celma beigu patskaņa pētījamās izloksnēs joprojām izšķir tagadnes ī- celmus.

Apskats sākas ar personu galotņu sistēmu. Tā rāda, ka senākās personu galotnes tikpat kā nav paglābtas atematiskajos verbos, bet dažās verbu būt, iet, dot personu formās vēl ir redzamas to atliekas. Tematisko verbu tagadnes vsk. 2. personas palatalizētie beigu līdzskani labāk nekā literārajā valodā liecina par sekojušu galotni -i tirajos o-c., no-c. un ģo- celmos. Sekundāro o-c. verbu vsk. 2. un abu skaitļu 3. personā paturēts līdzskanis j, kad zudusi personas galotne. Piedēkļu patskapi j priekšā ir saīsinājušies. Savukārt dsk. 1. personā vērojama galotņu -am un -om izlīdzināšanās, regulārajai galotnei saglabājoties kā vienīgajai gadījumos, kad tās maipās dēļ varētu tikt sajauktas laiku formas. Dsk. 2. personā vērojama galotnes -it ekspansija, acimredzot kādreizējā tagadnes i- celmu īpatsvara dēļ. Regulārā o-c. indikatīva galotne -ut patlaban tikpat kā izzudusi. Ar šo un ū-c. vsk. 2. personas galotnes zudumu Krāslavas apkaimēs izloksnes atšķiras arī no citām augšzemiņu izloksnēm.

Sekundāro, kā arī primāro (ar -ej- saknē) o-c. dsk. 2. personā lieto paralēlformas ar -it' un -it'. Īpatnējas un līdz šim latviešu dialektoloģijā neaplūkotas ir pēdējās. Tās acimredzot vispirms sāktas lietot imperatīvā, tad indikatīvā. Līdzīgas dsk. 2. personas imperatīva formas sastopamas leišu izloksnēs, kā arī krievu un polu valodā. Lai pareizi noteiktu pētījamo izloksņu formu ar -te cilmi, vispirms būtu jānoskaidro, cik plašā areālā tādas ir izplatītas.

Tagadnes formu apskats sākas ar izvērstu atematisko formu aplūkojumu. Salīdzinājums ļauj secināt, ka pētījamā apvidū labāk nekā literārajā valodā ir saglabātas seniskākas vsk. 1. personas formas verbiem iet un dot, kā arī verba būt (nebūt) 3. personā. Būt un nebūt 3. pers. Krāslavas apkaimē (tāpat arī citur augšzemiņu izloksnēs) vecākās paaudzes runā tiek paplašināta ne vien ar -aid- (pēc neaid), bet arī ar -yn: (j)iraidyna, navaidyna.

Krāslavas apkaimē lietošanā parastas ir pēc no-c. parauga veidotās verba būt formas: byūnu, byūp; byūnām/byūnòm, byūpīt'; byūn (sal. ar lei. būna).

Vairākas jaunas atematisko verbu formas ir radušās paradigmas izlīdzināšanas rezultātā. Tā verba būt 1. pers. formas iru, jiru veidotas pēc 3. pers. ir, jir parauga. Savukārt dsk. 1. pers. forma asmam veidota pēc vsk. 1. pers. asmu parauga, inam, inom -

pēc inu parauga, Izvaltas dūdpi - pēc dūdpu u. tml.

Atematisko verbu paradigma papildinājusies, izlokšņu runātājiem apgūstot literāro valodu, - formas *ajū, äju, ajil, äjil, dūdu* gados vecāki teicēji parasti nelieto.

Vairākas atematisko verbu formas veidotas pēc tematisko verbu parauga. Tās ir formas ar *ļ* vai *ņ* iespraudumu: *īmpu, īmju, dūdpu, dūmju, dūdpu* u. tml.

Arī tematisko verbu aplūkojumā vairāk uzmanības veltīts tām formām, kas ir atšķirīgas no literārās valodas, citām augšzemnieku vai lejzēmnieku izlokšnēm vai kā citādi saista uzmanību. Daudzi pētījamā apvidus primārie vērbi atrodami citā vēsturisko celmu grupā nekā cituviet Latvijā.

Tiro o-c, grupā vērību saista vērbi *cīrpt, cīrst, pīrkt*, kuru tagadnē tiek lietotas formas gan ar pilno, gan zuduma pakāpi saknē. Kaut arī šo verbu tagadnes paradigmu formēšanās turpinās, dominē formas ar zuduma pakāpi saknē. Tieši tās, piemēram, skais tieši atzīst par istajām izlokšņu formām, kaut līdz ar to vienādi skan tagadnes un pagātnes vsk. 1. persona. Lai vairītos no laiku jaukuma, par biežāk lietotajām Skaiskā pašlaik ir kļuvušas formas ar *ļ* iespraudumu. Iespējams, ka primāro verbu tagadnes formu ar līdzskapa iespraudumu starp sakni un galotni skaitu augšzemnieku izlokšnēs palielina tieši vairīšanās no laiku jaukuma.

Verbam *jīml* 'pemt' pētījamās izlokšnēs (Izņemot Izvaltas rietumus, kur tāpat kā Naujenē un Višķu "ombomiešos" ir *jaml*) formu sistēmā ir visas trīs *o-* rindas kvantitatīvās mijas pakāpes: tag. *jumu*, pag. *jīemu*, inf. *jīml*.

Izlokšnēs vēl aizvien tiek lietots vērbs *vīrt* 'vārit', kura tagadnes sakne ir *verd-*.

Sarucis ir skaits o-c, ar *ņ* infiksu. Daudzi no tiem ir pārgājuši *sto-* celmos vai arī ir palikusi iespēja abu celmu formas lietot paralēli, paradigmas jaucot vai veidojot hibrīdformas (Izvaltas *šlukpu/šļūku* : *šlukstu*).

Dalai infiksēto *o-* celmu blakus *sto-* celmiem tiek izjūsta nozīmes starpība.

o- celmiem ar *ņ* infiksu, kuru sakne beidzas ar *k* vai *g*, vsk. un dsk. 2. personā sastopamas arī formas ar infinitīva vokālismu: *zac* 'zodz', *šlučil* 'šļūkat'.

Salīdzinot ar literāro valodu, pētījamās izlokšnēs lielāks ir

no-c. vārdu skaits, jo šai grupā ietilpst citu Latvijas vietu $\dot{\iota}$ - celmi ar ou saknē. no- celmus atgādina pētījamo izlokšņu, galvenokārt Krāslavas, vārdu formas ar n iespraudumu starp sakni un galotni, tomēr to locīšana no istajiem no-c. atšķiras.

sto-c. skaits pētījamā apvidū ir palielinājies uz o-c. ar n infiksu rēķina. Mēliels ir to hibrīdformu skaits, kas veidotas, sapludinot abus celmus. Augšzemnieku izlokšņiem nav parasti Izvaltā sastopamie sto-c. paplašinājumi ar ņ.

sto-c. skaitu nedaudz papildina aizguvumi, starp kuriem neparasti ir -vuikt 'izmācīties' un -tiht 'apklust', jo sto-c. ir tipiski baltu vārdi.

Īpatnēju grupu veido Krāslavas apkaimes izlokšņu vārdi ar -kšt infinitīvā, kuriem reizēm ir atbilstošs leišu valodā. Tā kā vārdi ar -kšt izlokšņēs līdz šim nav aprakstīti un vispār maz pētīti, disertācijā par tūkšt, purkšt, vēkšt, nērkšt, drēkšt, mēkšt (mēgšt), raukšt, blākšt (blāgšt, bāgšt), (?) apblaukšt formām un lietojumu tiek dotas iespējamā pilnīgas ziņas.

Daudz atšķirību, salīdzinot ar literāro valodu un citām Latvijas izlokšņēm, ir Krāslavas apkaimēs $\dot{\iota}$ -c. vārdiem. Šeit pazīst ne visus literārās valodas $\dot{\iota}$ - celmus. Blakus daudzu $\dot{\iota}$ -c. vārdu regulārajām formām lieto formas ar ʃ, ņ vai n iespraudumu starp sakni un galotni, sevišķi tad, ja vārda sakne beidzas ar kādu mēleni (pʃyʃuʃu//pʃyʃuʃu//pʃyʃuʃu//pʃyʃuʃu). Ja sakne beidzas ar lūpeni, formas ar līdzskapa iespraudumu $\dot{\iota}$ - celmiem atsevišķās personās ir pat vienīgās (gruôblu//gruôbpu//gruôbnu). Iesprauduma nav tais $\dot{\iota}$ - celms, kuru sakne beidzas ar r, l, j, acimredzot mēleņu r (ʃ)r), ʃ un j līdzīgās artikulācijas dēļ.

Jautājums par tagadnes formām ar ʃ, ņ, n iespraudumu disertācijā tiek aplūkots sīkāk, iegūstot vēl vairākus secinājumus.

Formas ar līdzskapa iespraudumu ir visai izplatītas ne vien $\dot{\iota}$ -c. vārdos, bet arī citos vēsturiskajos celmos, izņemot no-c., sto-c., daļu o-c., tāpat sekundāros II konjugācijas vārdus un ā- celmus. Ar to Krāslavas apkaimēs izlokšnes atšķiras no Ludzas apkaimēs izlokšņēm, kur plaši sastopamais līdzskapa iespraudums ir ar citiem nosacījumiem.

Iespraustā līdzskapa lietošanas nosacījumi atsevišķās pētījamās izlokšņēs nav vienādi. Visbiežāk līdzskapa iespraudums sastopams Izvaltā, kur formas ar iespraustu līdzskani (parasti ņ, reti ʃ vai n) parādās biežāk nekā citās pētījamās izlokšņēs blakus

o-c. ar n infiksu, sto-c., i-c. formām, kas noved pie tālākiem tagadnes paradigmas pārveidojumiem. Aul e jā parasti tiek iesprausts ſ, retāk p vai n, Skaistā ſ, Krāslavā n, retāk ſ.

Līdzskanis reti tiek iesprausts visās tagadnes formās. ſ, p vai n visās pētījamās izlokšnēs visbiežāk parādās vsk. un dsk. 1. un; retāk, 3. personā. Krāslavā ir noticis morfoloģisks jauninājums ſo- celmos, kuru sakne beidzas ar lūpeni, - ſeit līdzskani iesprauž visās personu formās. Zināmas paradigmas izlīdzināšanas tendences šādos verbos reizēm vērojamas arī Skaistā.

Pētījamās izlokšnēs ir diezgan labi saglabājušies senie i- celmi, kaut arī lielai daļai no tiem blakus lieto citu celmu, galvenokārt (ſ)o- un ēſo-c., formas; Izvaltā arī formas ar p iespraudumu. Tagadnes i-c., tāpat kā citur baltu un slāvu valodās lieto galvenokārt blakus infinitīviem ar -ēt.

Tagadnes i-c. sakarā disertācijā tiek runāts par svārstīšanos starp atšķirīgu celmu formām, īpaši i- celmiem blakus o-c. un ēſo-c., kā arī ſo-c. vsk. un dsk. 1. personas aplūkojumā.

Plašās i- celmu grupas tagadnes paradigmā visstabilākā ir dsk. 2. persona, kas vienmēr beidzas ar -it'. Tās ietekmē -it ieviests arī citu celmu dsk. 2. personā. Forma ar -it palīdz noturēt arī citām i-c. personu formām.

Dsk. 1. personā blakus regulārajai i-c. formai ar -im, ko parasti dzird gados vecāku lauzņu runā, lieto vēl formas ar -um vai, retāk, -om (ſiſim : tycòm//tycòm 'ticam'). Ieviešoties blakus citu celmu formām vai formām ar līdzskapa iespraudumu, kā arī izlīdzinoties paradigmai saknes vokālisma ziņā, nereti dsk. 1. personā var dzirdēt daudz paralēlu formu (verbam sēdēt šobrīd tādu ir 9). Objektīvākai lingvistiskās situācijas raksturošanai disertācijā tiek runāts arī par tādām (pie i-c. un citur), tomēr disertācijas pielikuma pamatformu sarakstā tās netiek dotas.

Salīdzinot ar literāro valodu, senāka galotne ir saglabāta i-c. refleksivajās formās, piem., turšs 'turas', kustšs 'kustas'.

i-c. skaitu pētījamās izlokšnēs stipri palielina daudzie skapu vērbi, kuriem vairumā gadījumu veidojas sinonimā vai formu fonētiskie varianti. i- celmos ietilpst arī daudzi vienpersonas vērbi.

Pētījamo izlokšņu tagadnes ēſo-c. grupā, salīdzinot ar citiem sekundārajiem vērbiem, ir mazāk aizgūto vērbu. Liela daļa ēſo-c. ir denominatīvi vērbi, kuri ir atvasināti ne tikai no ē-c. liet-

vārdiem vien.

Tagadnes ēļo-c. grupu ipaši ir palielinājuši atvasinātie vārdi ar -īnēt, -alēt, -elēt, -ulēt, kuri parasti apzīmē daudzkārtēju darbību. Tie lielākoties ir dēvērbāli. Sīkāk tiek aplūkoti Krāslavas apkaimes vārdi ar -īnēt, kuri visbiežāk tiek lietoti blakus vārdiem ar -īnāt, kas savukārt dominē literārajā valodā. Verbu ar -īnēt un -īnāt nozīme dažkārt atšķiras. Daļai verbu ar -īnēt atrodamas atbilstošas leišu valodā ar tādām pašām vai līdzīgām nozīmēm.

Daļa verbu ar -īnēt radusies skapu atdarināšanas rezultātā.

Ar izskabām -alēt, -elēt, kā arī nēdaudzīe ar -erēt, -arēt un -urēt atvasinātie vārdi apzīmē iteratīvu darbību.

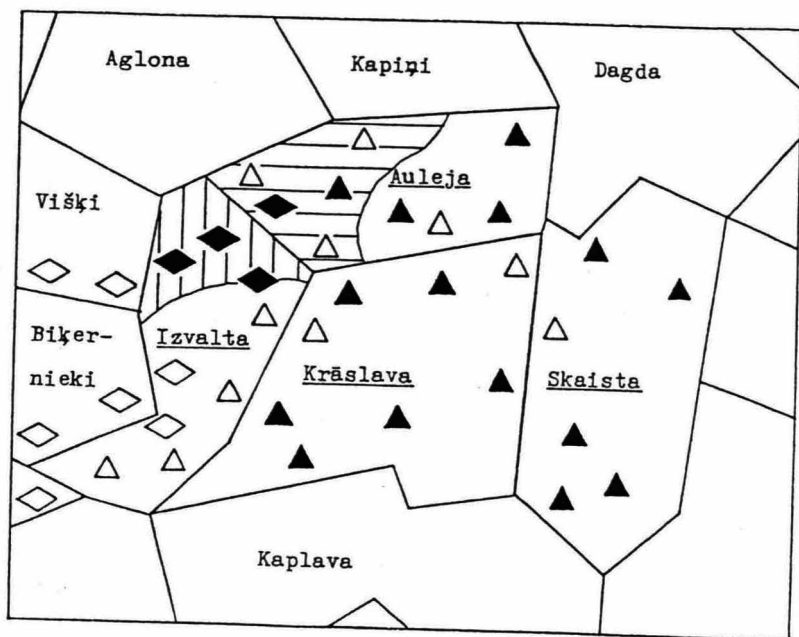
Vienā grupā tiek aplūkoti tagadnes āļo- un oļo- celmi, jo, tāpat kā citās augšzemnieku izloksnēs, tie ir sakrituši arī Krāslavas apkaimē, āļo- celmiem nomācot oļo- celmus. Šīs grupas kopējo skaitu ir stipri palielinājuši aizguvumi, galvenokārt slāvismi ar -avāt, kuri pilnībā ir iekļāvušies attiecīgās grupas locīšanas sistēmā. Daļā aizguvumu ar -avāt izlaiž -av- gan laiku formās, gan infinitīvā haploloģijas novēršanai.

Aplūkojot tagadnes āļo- un oļo-c. vārdus, aktualizējās pagaidām tikai ieskicētais jautājums par izlokšņu leksikas dinamiku.

Pētījamo izlokšņu iļo-c. grupu, tāpat kā iepriekšējo, ir stipri papildinājuši daudzi slāviskie aizguvumi, kuri arī pilnā mērā jau ir asimilējušies.

Jāuzsver, ka atšķirā no daudzām citām latgaliskajām izloksnēm Krāslavas apkaimē nav sakrituši ēļo- un iļo-c. ne tagadnē, ne pagātnē, kaut nekoncekvences līdzšinējos rakstu avotos (piem., FBR XV 45) un pieraksti lauku ekspedīcijās vedināja domāt, ka arī šeit, līdzīgi citām Dienvidlatgales izloksnēm, abas verbu grupas ir vienādojušās. Process gan acimredzot bija sācies arī Krāslavas apkaimē, un Izvaltas rietumos, tāpat kā kaimiņos - Višķos, Naujēnē, nelielajā Bīķerņieku pagasta latviskajā daļā, tas ir realizējies pilnā mērā (šeit, piemēram, meklēt un pelnīt loka vienādi, sal. 3. pers. māklēļ un pēlpēļ). Skat. shēmu 13. lpp!

Jāpievērš uzmanība arī vēl kādai lingvistiskajā literatūrā sastopamai neprecizitātei. Dažkārt, balstoties uz ēļo- un iļo-c. vienādajām tagadnēm ar -eju, ir secināts, ka tādās izloksnēs tagadnes ēļo- celmi ir nomākuši iļo- celmus. Kā rādīja skrupulozāka verbu formu salīdzināšana, īstenībā dažviet ir noticis pretējais.

- ▬ - Aulejas pagasta daļa, kas darbā apzīmēta ar ACGr
- ▮ - Izvaltas pagasta daļa, kas darbā apzīmēta ar ICP
- ◇ - tag. ģ- un ē- ceļu sakritums
- ◆ - -ei- aizstājums ar -i- vārdu un nomena piedēkļos
- △ - pag. ē- ceļu saglabājums
- ▲ - pag. ē- ceļu pāreja ā- ceļos

Lieta ir tā, ka Dienvidlatgalē tagadnes vsk. 1. persona ar -eju var būt ne tikai ģ- , bet arī ē- ceļiem. Formulēt precīzi, kura grupa ir uzvarējusi, palīdz pagātne un infinitīvs. ē- c. regulārā izskapa pētījumā apvidū ir -āju (kavāju 'kavēju').

Krāslavas apkaimē bieži sastopama svārstīšanās starp ģ- c. un ā- c. Atšķirā no literārās valodas, kur ā- c. izspiež ģ- ceļus vai jau ir to izdarījuši, un citām latviešu izloksnēm, kur notiek līdzīgi, Krāslavas apkaimē joprojām ir parasts ģ- un ā- c. formu paralēls lietojums. ā- c. formu stabilizēšanās ļautu

vairītēs no vienādas tagadnes un pagātnes vsk. 1. personas, savukārt īļo-c. formas balsta daudzie aizguvumi, kas šo plašo grupu dara noturīgu, tāpēc pagaidām vēl nevar prognozēt, kura grupa gūs pārsvaru.

ā-c. verbi kopumā atbilst literārajā valodā lietotajiem, tie tāpat pārsvarā ir iteratīvi.

No literārās valodas atšķiras verbu tagadnes formas ar -ināju. Verbus ar -ināju var locīt tikai kā āļo-, bet ne ā-, celmus.

Tagadnei seko nākotnes formu aplūkojums. Tas rāda, ka atšķirā no literārās valodas pētījamās izloksnēs abu skaitļu 3. persona tiek veidota ar -sī-, ne -s-, jo šī forma gan atomatiskajiem, gan tematiskajiem vērbiem vienmēr beidzas ar palatalizētu -s.

Bez -ī- iesprauduma tiek veidota arī to primāro verbu nākotne, kuru sakne beidzas ar s, z, t, d. Lidz ar to nākotnes personu formas skaidri rāda, kāds infinitīvs ir tām pamatā, un atšķirā no literārās valodas neveido homonīmus. Ilustrācijai neliels salīdzinājums:

literārajā valodā

Krāslavas apkaimē

lauzt (riksti) - nāk. lauzišu

lauš^l - nāk. lauššu

lauzit (rokas) - nāk. lauzišu

lauze^l - nāk. lauzeišu

kost (ābolā) - nāk. kodišu

kūš^l - nāk. kūššu

kodīt (lūpas) - nāk. kodišu

kūde^l - nāk. kūdeišu

Tā kā pētījamā apvidus dažādās pusēs var būt atšķirīgi infinitīvi, arī nākotnes formu veidošana dažkārt atšķiras no pamatteritorijā runātā. Disertācijā isumā tiek aplūkotas raksturīgākās atšķirības.

Baltu valodu pagātnes formām pamatā ir verbu celmi ar -ā un -ē, bet pēdējo literārajā valodā un lielākajā daļā lejzēmiņu izlokšņu vairs nav - tie pārgājuši ā- celmos. Krāslavas apkaimē, tāpat kā citās augšzēmiņu izloksnēs, ē-c. ir saglabāti, gan nevienādā mērā. Parasti ir paturēts arī verbu agrākais sadalījums ā- un ē- celmos.

Kā ē-c. pagātnē loka tagadnes o-c. verbus, kam saknē ir e vai ē (izņemot degt, cept, bēgt) troksnēpu un skanēpa m priekšā. Kā

ē-c. loka arī tagadnes no-c., kam saknē ir *au*, un lielāko daļu īo- celmu.

Kā ā-c. pagātnē loka tagadnes sto- celmus, īo-c. verbus, kam saknē beidzas ar garu patskani, resp., pētījamo izlokšņu divskani (klu^oja), un verbus *malt*, *kalt*, *salt*. Kā ā-c. loka arī lielāko daļu tag. o-c. verbu, o-c. verbus ar n infiksu, no-c. verbus, kam saknē nav *au*.

Arī Krāslavas apkaimēs verbu formas balsta pieņēmumu, ka verbu sadalījums pagātnes ā- un ē- celmos lielā mērā ir opozīcijas transitīvs : intransitīvs izpausme. Salīdzinājumam verba *cept* divējādā pagātnē : *capa galā* 'cepa, resp., cepās gaļa' (intrans.) un *čāpā galī* 'cepa gaļu' (trans.). Tas pats ar *degt*, *sākt* un dažu citu primāro verbu retāk lietotajām formām.

Jāpiebilst arī, ka pašlaik Krāslavā, Skaistā, nedaudz Izvaltas rietumos un daļēji Aulejā ē-c. sāk pielīdzināties ā-c.; primārie verbi pagātnē unificējas. ē-c. saglabāšanas pakāpi atsevišķās pētījamās izlokšnēs rāda arī verbu refleksīvās formas. Stabila tomēr visur ir ē-c. 3. persona, kas beidzas ar -ā<-e<-ē. Tuvinoties pagātnes ā- celmiem, dsk. 1. un 2. personā ē- celmos tiek ieviestas galotnes -ōm, -ōt (*vādōm*, *vādōt* 'vedām, vedāt'), reizēm blakus paturot formas ar -ām, -āt (*vādām*, *vādāt*). ē- celmu vsk. 1. personā realizējas *j* noteiktā līdzskapu mija.

Krāslavas apkaimēs, tāpat kā daudzu citu Latvijas izlokšņu, atematisko un daļas tematisko verbu 3. personā, kā arī dsk. līdzās verbu pagātnes garažām formām lieto isās, turklāt 3. personā isās formas dominē. Piemēri no *iet* un *kultēt* pagātnes : *gūojòm//gūom*, *gūojot//* (reti) *gūot*; *gūoja//gūo* un I *kūl'ļejojòm//kūl'ļeom//K, A, S, I(P) kūl'ļājòm//kūl'ļām*; I *kūl'ļe//ja//K, A, S, I(P) kūl'ļā//ja*.

Lielai daļai pagātnes iso formu atrodamas atbilstmes leišu valodā. To cilme vēl noskaidrojama.

Vēl Krāslavas apkaimē (visbiežāk Aulejā un parasti 3. personā) lieto sekundārus pagātnes darinājumus, kas beidzas ar -ieja: *bieja*, *viētieja*, *laizieja*. To rašanās disertācijā tiek skaidrota ar paradigmas izlīdzināšanu. Izvaltas rietumdaļas formas ar -ieja tiek skaidrotas kā tagadnes ēīo- un īīo-c vienādošanas rezultāts, pielīdzinot arī ā- celmus.

Tagadnes āīo- un ēīo-c. pagātnē, tāpat kā citur Dienvidlatgalē un daļēji Rietumlatgalē, tiek lietotas ēīo- celmu senākās pa-

gātnes formas ar -auā. Vokālis u priekšā atsevišķās pētījamās izlokšnēs variējas atšķirīgi (skolova, skolava, skolāva), bet ne haotiski. To apliecina arī tālākie atvasinājumi - pagātnes lokāmie divdabji ar -is, -usi.

Modu aplūkojums tiek sākts ar debitīvu. Krāslavas apkaimē debitīva formas ir iespējams veidot tāpat kā literārajā valodā, afiksu jā- pievienojot indikatīva tag. 3. pers. formai : jūnas 'jānes', jūodora 'jādara'. Tomēr šāds debitīvs saziņā ienāk, apzināti vai neapzināti runātājam savu izteiksmi literarizējot. Vispārlietojamās formas vajadzības izteikšanai tiek veidotas analitiski - no modālā vārba vajadzēt laiku formām un infinitīva. Ar šo konstrukciju izsaka dažādus nepieciešamības paveidus. Pēc debitīva, kas izteikts ar konstrukciju vajadzēt+infinitīvs, darbības objekts nereti ir nominatīvā (kā Krāslavā : vajak pīerkēl' zyfks 'ir jāpērk zirgs'), kas šādā konstrukcijā ir grūti skaidrojams.

Jāpiebilst, ka arī leišu valodā vajadzību var izteikt ar konstrukciju rētkiā+infinitīvs un arī tur kopā ar šādu debitīvu tiek lietots nominatīvs.

Atematisko un tematisko vārbu imperatīva formas pamatos veidotas tāpat kā literārajā valodā. Tās tāpat sakrīt ar indikatīva formām. Gados vecāku teicēju saziņā gan vēl joprojām ir dzīva sena atematiskā dsk. 1. personas forma amā! vai āmā!

Vairāk atšķirību ir dsk. 2. personā. Šeit vērojama galotnes -it ekspansija visu vārbu imperatīvā (un arī indikatīvā), izņemot ā- celmus, kuri joprojām beidzas ar -ot.

Sekundāro ājō-, ējō- un tījō-c. vārbu imperatīvā (retāk indikatīvā) blakus regulārajām formām ar -ājīt', -ejīt', -ojīt' bieži lieto formas ar -ājītā, -ejītā, -ojītā.

Kondicionāla formu veidošana un lietošana Krāslavas apkaimē lielā mērā atšķiras no literārās valodas un leņģemnieku izlokšnēm, kur visu personu formas beidzas ar -tu. Šeit, tāpat kā daudzās citās augšzemnieku izlokšnēs, katrai atematisko un tematisko vārbu personai ir sava ipaša forma. Šāds kondicionālis ir ērts saziņā, jo jau pašās formās ir ietvertas norādes par skaitli un personu.

Katrai personai sava forma fiksēta arī agrākos Krāslavas apkaimes tekstos. Vēl senākas kondicionāla formas, kas pa daļai sa-

krit ar leišu valodu, atrodamas vecajos latgaliešu rakstu valodas pieminekļos. Disertācijā tiek aplūkotas arī šīs senākās formas.

Leišu un latviešu kondicionāla pamatā ir supins. Tirā supina forma ar -tu palikusi nepārveidota abu skaitļu 3. personā. Pārējās personu formās par kondicionāla rādītāju izmantots -tum-, kam pievienotas arī personu galotnes. Vsk. 1. personā -tumu- -tum, 2. pers. gaidāmā -u- vietā ieviests -i-, t.i., -tumi aizstāts ar -tīm, iegūstot atšķirīgas abu personu formas. Daudzskaitļa formas veidotas kā pagātnes ē- celmiem. Tā, piem., I nastunām< *nastunem< *ņestunem< *nestunēm tāpat kā pāsām< *neseam< *nesēm un nastunām< *nastunet< *ņestunet< *nestunēt tāpat kā pāsām< *neset< *nesēt.

Kondicionāla formēšanās pētījamās izlokšnēs turpinās, jo blakus -tum- arvien biežāk tiek runāts -tom-, varbūt tagadnes ā-celmu dsk. 1. personas galotnes -om iespaidā. Senāko formu ar -tum-, -tunem-, -tunet nomaipu ar -tom-, -tonem-, -tomet vairs nespēj kavēt arī supins: Krāslavas apkaimē tas sāk izzust. Aulejā, kur supins ir visdzīvāks, arī kondicionāla formas ar -tum- ir galvenās.

Arī kondicionāla saliktās formas atšķiras no literārās valodas, jo paligverbs būt Krāslavas apkaimē kondicionāli tiek locīts tāpat kā jebkurš cits verbs (piem., K nu reīta byūtīm drābīs iz-ūālājusi 'tu būtu no rīta drēbēs izvēlējusī'). Tomēr vēl biežāk paligverba personu formu vietā ir stājies byūt (kā S lobuōk bērnam byūt kū nūpīercs 'labāk (tu) bērnam būtu ko nopircis'). Par byūt cilmi un izplatību latviešu valodniecībā līdz šim runāts pavisam maz. Šķiet, ka tas, līdzīgi leišu izlokšnēs sastopamajam, varētu būt infinitīvs.

Izvaltā minēto byūt var aizstāt partikula ba (ku nāizruōvus, i nūsīēikus ba 'ja nebūtu izrāvusi, (tu) būtu noslikusi'). Citreiz pētījamā apvidū ba kondicionāla formām tikai pievienojas. Vispār teikumos ar kondicionāli, lai labāk rādītu kādu nozīmes niansi, šeit bieži izmanto arī citus paligvārdus.

Pētījamo izlokšņu relatīvā atšķirā no citām augšzemnieku izlokšnēm reti lieto senās divdabju formas. Tāpat kā literārajā valodā to vietā parasti ir stājies nelokāmais divdabis ar -uot vai -šuo. No laiku formām relatīvā visbiežāk izmanto salikto tagadni, paligverbu parasti izlaižot: K babylēīc šēīvūs i trāukus tāsēīc 'esot) dzīvojis bezzemnieks un taisījis traukus'.

Relatīva formas kontekstā bieži mainās ar indikatīva laiku formām un tiešās runas iespauzumiem (A *paŕyku baļš'it, soka, taic kaif ūlsūls skrin i skrin* 'kļuva bail, saka, (ka) tāds kā viesulis skrienot un skrienot'). Atstāstot tiek lietotas arī citu izteiksmju formas (I *mama prasīe, kap pužānīēš gūvi isslāuklīm* 'mamma lūdza, lai (tu) pusdienās govi izslaucot').

Darāmās kārtas formu aplūkojumam disertācijā seko ciešāmās kārtas formu apskats. Pasīvs pētījamās izloksnēs tiek veidots perifrastiski, t.i., no pagātnes pasīvā dīvdabja ar *-ts, -ta* un palīgverba. Atšķirā no literārās valodas šeit dažādu laiku formu un izteiksmju veidošanai izmanto galvenokārt palīgverbu būt, ne *tikt, bet tapt* un *klūt* nelieto vispār.

Ar literāro valodu nesakrīt arī noliegtā dīvdabja lietojums, kā, piem., Aulejā : *nagulātys itūos nakc* 'šīs naktis nav gulētas'.

Seno vidējo kārtu izloksnēs, tāpat kā literārajā valodā, aizstāj refleksīvās formas. Krāslavas apkaimēs izloksnēs, tāpat kā citur Latgalē un daļēji Kurzemē, refleksīvos priedēkliverbus veido, iespauzot refleksīvo morfēmu starp priedekli un sakni (tāpat arī refleksīvajos verbālnomenos) vai arī atkārtojot to verba beigās. Pirmais modelis ir kādreizējā latviešu valodas norma, kas literārajā valodā jau zaudēta. Pētījamā apvidū palielinās to refleksīvo verbu skaits, kuri darināti ar refleksīvo morfēmu starp priedekli un sakni, kā arī verba beigās. Refleksīvajos bezpriedēkla verbos tāpat kā literārajā valodā refleksīvā morfēma ir postfiks.

Pētījamā apvidū atšķirā no citām augšzemnieku izloksnēm lieto tikai refleksīvo morfēmu *-su-* (vai *-su-* un *-s*). Kaut arī senākais *-si-* saglabāts tikai vienā sastingušā izteicienā, vedas domāt, ka agrāk Krāslavas apkaimē tas bijis biežāks.

Jautājumā par refleksīvās morfēmas cilmi mērķtiecīgi liekas ievērot izveidojušos refleksīvo verbu semantiku, kā arī to lielo līdzību ar leišu valodu, kas nevar būt nejauša.

Slāvu valodu ietekmē Krāslavas apkaimē samērā plaši tiek lietoti refleksīvie verbi ar pasīva nozīmi (kā Skaistā : *tūmš, nasa-rač* 'tumšs, nekas nav redzams'), kuri nav raksturīgi literārajai valodai un tiek kvalificēti tajā kā neliterāri. Šādu verbu skaits tomēr nepalielinās.

III nodaļa "INFINĪTĀS VERBA FORMAS" rāda, ka infinito verbu formu sastāvs pētījamā apvidū ir bagātāks nekā literārajā valodā un lielākajā daļā lejzemiņu izlokšņu, jo šeit dziivs vēl ir supins, sastopami vairāki tādi divdabji, kādus citur Latvijā vairs nelieto.

Infinito formu apskats sākas ar infinitīvu. Tas šeit vienmēr beidzas ar -t un stabili liecina par sekojošo -ī. Galotnes -ti lietojums konstatēts atsevišķos gadījumos.

Aplūkoti arī infinitīvu saknēs un piedēkļos sastopamie fonētiskie un morfoloģiskie pārveidojumi, kas nesaskan ar literāro valodu vai citām augšzemiņu izlokšņiem.

Krāslavas apkaimē infinitīva funkcijas paplašinās, tam stājoties supina vietā.

Krāslavas apkaimē, īpaši Aulejā, tāpat kā citās augšzemiņu izlokšņēs un Ziemeļvidzemē, ir samērā labi saglabāta verbālnomena forma supins. Arī to pamatā lieto gados vecāki cilvēki, bet jaunāku teicēju runā supīnu tiecas aizstāt infinitīvs.

Šo formu, kas beidzas ar -tu vai -tūs (<-tuos) lieto aizvirzības (kustības) vārdiem dažādos laikos un izteiksmēs darbības nolūka vai mērķa izteikšanai. Pētījamās izlokšņēs supins ir reģistrēts kopā ar vārdiem iet (visbiežāk), brukt, jāt, kāpt, nest, vest, sēsties, lasīties. Tāpat kā leišu valodā arī šeit gan kopā ar virzības vārdiem, gan konstrukcijās ar supīnu darbības objekts parasti stāv ģenitīvā, piem., I nūgūoja pīerc kurynuūtu 'aizgāja pirti kurināt'.

Kā izrādījās, Krāslavas apkaimēs izlokšņēs ne vienmēr sakrīt primāro verbu infinitīva un supīna saknes zilbes vokālisms, kaut tam teorētiski vajadzētu būt vienādam. Daļā verbu tiek lietotas formas ar zuduma pakāpi infinitīvā un pilno pakāpi supīnā, piem., čīerst - čīerstu/cārstu 'cirst - cirstu'. Īpatnējās formas ar -ūr- (<-ūr-) saknē blakus infinitīviem ar -ir- -ier- biežāk tiek lietotas kondicionāli (parasti vsk. un dsk. 3. personā, bet nekad vsk. 2. personā, acimredzot beigu -tīm dēļ). Tam pamatā ir supīns. Paraugam verba cirst paradigma no Izvaltas: čīerstòm/cārstòm, čīerstīm; čīerstomām/cārstomām, čīerstomāt/cārstomāt; čīerstu/cārstu.

Pamatojums supīnam ar pilno pakāpi saknē un tā biežākam lietojumam Izvaltā tika atrasts citu primāro verbu saknes noformējuma, konkrētāk, verbos ar -ēr- infinitīva saknē, kuri ir plaši iz-

platīti sazipā un kuriem forma ar -ūr- supinā ir vienīgā iespējamā. Izvaltā, kur ipatnējos supinus ar pilno pakāpi saknē lieto visbiežāk, saknes vokālisma pārveidojums infinitīvā abās grupās ir identisks :

- ir- > -ier- (cīrpt - cīerpt'),
- ēr- > -ier- (vērt - úvert').

Tas vedina vienādot arī supinus - cārptu tāpat kā vārtu.

Piepēmuma par supinu vienādošanu iepriekšēja fonētiska pārveidojuma rezultātā pareizību balsta arī pētījamo izlokšņu atvasinātie vārbi.

Bagātāka par literāro valodu formu zipā ir arī Krāslavas apkaimēs izlokšņu divdabju sistēma. Šeit lieto arī tagadnes divdabjus ar -im, -eišs, -s<-us, -uote, -eit un nākotnes divdabjus ar -škys<-šks. Tomēr pētījamā apvidū šādu divdabju ir daudz mazāk nekā citās latgaliskajās izlokšnēs. Agrāk aina varēja būt citāda.

Īsumā par visām aplūkotajām izlokšņu divdabju grupām pēc kārtas.

Tag. pasīvais lok. divdabīs tiek veidots tāpat kā citur, vienīgi ā- celmos blakus parādās gan -oms, gan arī -ams (doroms// doroms 'darāms'). Pretēji gaidāmajam neparādās izskapa -ims.

Tag. pasīvais nelok. divdabīs ar -am tiek lietots reti, ar -im - biežāk, no sazipā izplatītākajiem i-c. vārdiem gulēt, stāvēt, dziedāt, raudāt u.c. (sačejuōs lup' zipim 'teicās labi zinām').

Tag. aktīvais divdabīs ar -dam- retumis tiek lietots arī datīvā.

Vēl vairāk uzmanību saista ipatnējie refleksīvie jauninājumi, kuros apvienotas divas izskapas: -damies+-ušies vai -damās+-usēs, piem., I mjuoduōdamusīēs 'peldēdamās', S smīdamusīēs 'smiedamies', A mozguōdamusās 'mazgādamās'. Formās ar piedēkļiem refleksīvā morfēma var tikt lietota divreiz: I dasaturādamusīēs 'pieturēdamās'. Šāds formveidošanas papēmiens latviešu izlokšnēs līdz šim vēl nekur nav konstatēts.

Šajā divdabju grupā pag. gs. otrās puses tautasdziesmu pierakstos -dam- vietā parādās -dēm- (paralēli saglabātām formām ar -dam-). Šis fonētiskais pārveidojums savulaik nelikās skaidrs J. Endzelīnam, turklāt viņu maldināja Skaistas izlokšnes apraksta autors, uzrādīdams par izlokšnes faktu, piem., neesošu formu dzīduōdēms. Patiesībā šos divdabjus Krāslavas apkaimē lieto ar iz-

skapām -dams, -dami//dami, un formu ar -dem- pareizais skaidrojums meklējams analogijā. Krāslavā, Aulejā un Skaistā joprojām vērojama starpība īpašības vārdu (nomena) vsk. un dsk. nominatīvu saknē, kur a mainās ar e, bet ā ar ie, piem., vusdils 'vesels' - vēsēli; lūc 'lēts' - līēli. Adjektīvos (parasti atributīvi lietotos) minētā maiņa saklausāma labāk tāpēc, ka tie saziņā daudz biežāk lietojami nekā divdabji ar -dami.

Izvaltā formu ar -dami nav, tāpat kā nav starpības saknes vokālisma ziņā adjektīvos un tag. vai pag. pasīvajos divdabjos.

Tag. aktīvais divdabjs ar -nt- Krāslavas apkaimē, tāpat kā citur Latvijā, ir stipri jaunināts. Lieto gan ar isu, gan garu u piedēkli. Tomēr divdabju ar -ūš, -ūša (-uš, -uša) skaits pētījumās izloksnēs nepalielinās, jo tos vēl aizvien neatvasina no pārējiem vārdiem.

Retumis vēl tiek lietotas formas ar -eiš, -eiša (<-iīs, -iīša) no tag. i- celmiem (K nūšīšic guļēiša bērna! 'neaižtiec guļoša bērna!').

Tag. aktīvais divdabjs ar -us arī ir stipri pārveidots. No tā izveidojušās formas ar -s (soks 'sakt') vir. dz. un -ūte (sokūšā 'sakt') siev. dz. Krāslavas apkaimē lieto reti un vairāk sporādiski nekā likumiski. Ar to šīs izloksnes atšķiras no citām dziļo augšzemnieku izloksnēm, kur relatīvā šādi divdabji joprojām bagātīgi atrodami.

Tag. nelokāmais divdabjs ar -uot ir participa parasti lietojamā forma relatīvā. Aulejā un Izvaltā nelokāmais tag. divdabjs var beigties ar -īt>-eit, ja tas veidots no i-c. vārba: patyku stūvūēit 'palika stāvēt'.

Nāk. aktīvais lok. divdabjs pētījumās izloksnēs tikpat kā netiek lietots. Pašai ir izdevies pierakstīt vienīgi šādas vir. dz. formas: A ūškys, prūšēškys, mēiškūs 'vedīšot, prasišot, mišot'; K na-īškys, lēiškys 'neiešot, līdišot'; S dūškys 'došot'. Tāpat kā literārajā valodā šī divdabja vietā lieto nelokāmu nāk. divdabji ar -šūlk-šuo.

Pag. aktīvajam divdabim Krāslavas apkaimēs izloksnēs ir plaša formu sistēma.

No literārās valodas morfoloģiski atšķirīgi ir pagātnes lokāmie divdabji, kas beidzas ar -use vai -us siev. dz. vsk. nominatīvā (āizmīrsusā//āizmīrsus 'aizmīrsusi'). K, A un S formas ar -use ir dominējošās.

Citu locījumu ietekmē vsk. nominatīvā nereti var dzirdēt formas ar -uš, -uša: K myruš 'nomiris', visur daļējuša 'ienākusies'. Tādos gadījumos no lit. val. atšķirīgas ir arī sīev. dz. vsk. nominatīva formas ar noteikto galotni, piem., sapvuvšu 'sapuvusi, resp., sapvuvša'.

Visā pētījamā apvidū abu dzimšu dsk. nominatīvā dominē vienādā bezgalotnes forma ar -uš: sasalašējuš 'salasijušies, salasijušās', paťkuš 'palikuši, palikušas'. Divdabji ar -uš daudzskaitli turklāt atšķiras no citām latgaliskajām izloksnēm, kurās to vietā lieto divdabjus ar -ušš kā vienīgos abu dzimšu dsk. nominatīvā vai arī paralēli formām ar -ušī, -ušas (>-ušys). Divdabju galotņu vienādošanu sēkmē dzimtes kategorijas nozīmes nivelēšanās: runājot par ko abām dzimtēm kopīgu, ērtāka ir isākā forma.

No literārās valodas un daudzām augšzēmiņu izloksnēm atšķirīgi ir pag. aktīvie divdabji, kuri veidoti no pagātnes avā- celmiem: A jūos sarundvūs 'vīnas sarunājušas'; K jī ņēja karavūs 'vīni bija karojuši'; S isstāigovušī pa sātōm 'izstaigājuši pa mājām'; I mŷusu molu ņēja dŷus nūsofgoŷ 'mūsu pusi bija dievs nosargājis'.

Pag. pasīvais divdabjs veidots un tiek lietots tāpat kā literārajā valodā. Krāslavā, Aulejā un Skaistā atšķirā no Izvaltas pag. pasīvo divdabju formās tāpat sastop vokālu maiņu - ā : iē un u : ē - kā tagadnes divdabjos ar -damī un adjektīvos priekš palatālā patskaņa. Piemēri no Aulejas : kŷišu isūc špŷrŷāpīš dŷŷ 'kviešu iesēts šporītes divas', bet ŷny ņīe šīēlī 'līni bija sēti'.

Refleksīvās formas no priedēkļa vārdiem pag. pasīvajiem divdabjiem tiek veidotas tikai ar refleksīvā elementa iespraudumu starp priedēkli un sakni : I kŷdālu pīsanasc, nu i sprlēš 'kodelās sanēstas, nu arī vērpj visas'.

Īsajam disertācijas "Darbības vārds Krāslavas, Aulejas, Skaistas un Izvaltas izloksnē" materiāla analīzes un secinājumu kopsavilkumam ir jāpievieno atzinums, ka izloksnēs nav vērojama tikai nivelēšanās, unifikācija (kaut kaimiņu valodas ietekme noteiktā laika posmā var būt ļoti stipra), bet arī diferenciācija, pretošanās literārās, citu valodu un pat kaimiņu izlokšņu iespaidam. Tāpēc pētījamās izloksnēs joprojām ir saglabātas daudzas ar-

haiskas vārdu formas, kas ir nozīmīgas baltu vārdu izpētē vispār.

Katra izloksne ir kā neliels organisms, savstarpēji saistītu un saskāpotu elementu kopums, kurā sava vieta (noteikta un nozīmīga!) ir arī ikvienai vārdu formai. Darbības vārdu sistēmā ienākušās inovācijas nav haotiskas vai mehāniskas, tās tāpat ir iespējams izskaidrot. Skaidrojumu meklējumos iezīmējas jauni, turpmāku pētījumu virzieni.

ZUSAMMENFASSUNG

Neben der literarischen Sprache bestehen noch heutzutage Mundarten, deren Erforschung für die Sprachwissenschaftler immer eine aktuelle Aufgabe gewesen ist. Aus der Sichtweise eines Dialektologen, eines Sprachhistorikers sind primär die Fakten aus den Mundarten und nicht aus der literarischen Sprache, dabei ist die lettische Schriftsprache jung. 1954 schrieb der hervorragende lettische Sprachwissenschaftler Jānis Endzelins: "Für die Erforschung der lettischen Sprache sind die Materialien der Mundarten die einzige sichere Quelle, zudem diese Quelle von Tag zu Tag mehr versiegt."

Eine aktuelle Aufgabe der heutigen Dialektologie ist die Aufdeckung der Sprachsysteme von konkreten Mundarten. Das Unterschiedliche im morphologischen Bereich wäre zu erforschen in bezug auf jede Wortart. Das hat auch die Themenauswahl dieser Arbeit bestimmt.

Die Dissertation "Das Verb in der Mundart von Kraslawā, Auleja, Skaista und Iswaltā" ist die erste Arbeit, die besonders dem Verb lettischer Dialekte gewidmet ist, denn in den bisherigen lettischen Dialektbeschreibungen erfahren wir über das Verb gewöhnlich nicht den Charakter des vollständigen Systems.

Die Mundarten von der Umgebung von Kraslawā wurden deshalb für die Forschung ausgewählt, weil das Verbsystem in ihnen interessant ist mit einer Verflechtung von archaischen Formen und Innovation, die Erzeugnis liefert über noch heute aktive Prozesse in der Sprachformung. Außerdem sind hier Formen festgestellt, die überhaupt selten sind oder bis jetzt in anderen Mundarten nicht bekannt waren. Die Mundarten der Umgebung von Kraslawā sind bis jetzt noch wenig erforscht.

Die Arbeit beruht auf die von J. Endzelins ausgeformte und in der "Lettischen Grammatik" beschriebene Formsysteme des Verbs.

Das Forschungsmaterial wurde entnommen bisherigen Publikationen und nicht veröffentlichten Quellen über die Mundarten der Umgebung von Kraslawā wie auch dem von der Autorin auf den Feldforschungen selbstgesammelten Material in der Zeit von 1976-1990.

Die Aufgaben der Arbeit waren:

- 1) die Klärung der Rolle verschiedenen extralinguistischen

Faktoren in der unterschiedlichen Ausformung der Sprache der Einwohner in den Nachbargemeinden wie auch in der Ausformung der Mundarten Süddlettgallens überhaupt;

2) möglichst umfassend zu klären die Beständigkeit, die Gründe von Veränderungen und die Entwicklungstendenzen in synchronem und teilweise auch diachroem Aspekt;

3) aufgrund des Materials zu klären in der lettischen Dialektologie bis jetzt unbekannte oder wegen Fehlens an Material nicht vollständig beschriebene Fakten bezüglich des Verbalsystems, wobei bei Notwendigkeit die bisherigen Interpretationen korrigiert werden.

In der Einleitung sind Gegenstand der Forschung, Ziel und Aufgaben formuliert, die Aktualität des zugrunde gelegten Themas, die neue Erkenntnis der Dissertation, die theoretische und praktische Bedeutung begründet. Dazu kommt die Information über die Publikationen, über die Struktur der Forschung.

Die Beständigkeit oder Veränderung von Sprache (Mundarten) ist abhängig von vielen Umständen, deshalb werden sie zugänglich nur dann dem Sprachforscher, wenn die konkreten sozialgeschichtlichen, geographischen und ethnolinguistischen Bedingungen der Entwicklung beachtet werden. Dieser Klärung ist der erste Teil der Forschung "FAKTOREN, DIE DIE AUSFORMUNG DER MUNDARTEN DER UMGEBUNG VON KRASLAWA BEEINFLUßT HABEN" gewidmet. Herangezogen wurden sowohl Archivmaterialien als auch Forschungen von Historikern und Ethnographen. Hinsichtlich der Kontakte der Mundarten von Kraslawa mit der litauischen und den slawischen Sprachen sind als theoretische Grundlage herangezogene Arbeiten, in denen betrachtet werden die Fakten der zu erforschenden Mundarten oder die gewidmet sind den Sprachkontakten im allgemeinen.

Wie sich zeigte, der Hauptgrund für den Unterschied der Sprache der Einwohner in den Nachbargemeinden ist zu finden in der früheren administrativen Teilung und der Besitzverhältnisse. Iswalta und Auleja unterstanden längere Zeit den Jesuiten, später waren sie Staatsbesitz, Kraslawa und der größte Teil von Skaista aber den polnischen Gutsbesitzern. Eine wichtige Rolle spielte auch die Zugehörigkeit der Bauern einer Gemeinde zu unterschiedlichen kirchlichen Gemeinden.

Ebenso wird geklärt der hohe Anteil an Slavismen und Lituanismen. Der Einfluß der lettischen Schriftsprache hat in den zu

erforschenden Mundarten so gut wie keine Bedeutung.

In dem 2. und 3. Teil werden detailliert betrachtet die finiten und infiniten Formen mit Schwerpunkt auf deren Ausformung und den inneren Gesetzmäßigkeiten der Entwicklung (Analogie, Ausgleichstendenzen der Paradigmen, Erleichterung der Artikulation, Zusammenfall), Umfang, Richtung und Konsequenzen der Veränderungen, die Stufe der Erhaltung von archaischen Erscheinungen u. a. Es werden in Betracht gezogen auch Forschungen und Erkenntnisse über die Geschichte des baltischen Verbs von lettischen, litauischen und anderen Baltisten.

Im 2. Teil "FINITE FORMEN DES VERBS" wird hauptsächlich analysiert die Formung des finiten Verbsystems, die oft abweicht von der Schriftsprache und niederlettischen Mundarten. Die Übersicht beginnt mit den Personalendungen, setzt sich fort mit den Zeitformen, Modus und Genus.

Im Personalendungssystem sind erhalten einige archaische Formen bei den athematischen Verben wie auch in der 2. Person Sg. und Pl. bei den thematischen Verben. Es werden festgestellt Formen der 2. P. Pl. mit -te, die bis jetzt in der lettischen Dialektologie nicht bemerkt worden sind.

In der Betrachtung des Präsens wird Aufmerksamkeit gewidmet mehreren eigentümlichen athematischen Verbformen. Die thematischen Verben werden analysiert nach der früheren Einteilung nach den Stämmen, wo besonders eingegangen wird auf die io- Stämme mit Konsonanteneinschub zwischen Wurzel und Endung, auf die Verben mit -kšt und i- Stämme.

Bei der Analyse der Formen des Präteritums und des Futurs die größte Aufmerksamkeit wurde dem Primärverben gewidmet. Gerade in diesen ist die Ausformung oft altertümlicher als in der literarischen Sprache und anderen Mundarten.

In bezug auf die Modi detaillierterer Analyse unterlag der Konditional, denn dieser hat in den hochlettischen Mundarten für jede Person seine Form.

Die reflexiven Verben mit Präfixen werden gebildet wie früher mit dem Einschub des Morphems -sa- zwischen Präfix und Wurzel.

Der 3. Teil "DIE INFINITEN VERBFORMEN" zeigt, daß deren Bestand in der erforschten Gegend reicher ist als in der lettischen literarischen Sprache und im größten Teil der niederlettischen Mundarten.

Der Infinitiv des Verbs endet auf palatalisiertes -t.

Hier ist noch lebendig das Supinum - eine alte Nominalform des Verbs, die man verwendet nach Verben der Bewegung zum Ausdruck des Ziels oder der Absicht einer Tätigkeit.

Ein Formenreichtum besteht auch im Partizipsystem der Mundarten der Umgebung von Kraslaw. Näher wird betrachtet alle, als auch selten benutzte Formen des Präsens, Präteritums und Futurs, Ausbildung und Gebrauch von Partizipialgruppen.

In den Mundarten sind nicht nur zu bemerken Nivellierungen, Vereinheitlichungen sondern auch Differenzen, beharrliches Festhalten gegenüber dem Einfluß seitens der Schriftsprache, anderen Sprachen und sogar Nachbarmundarten, obwohl der Einfluß von Nachbarn in einem bestimmten Zeitabschnitt stark sein konnte. Deshalb sind in den Mundarten in der Umgebung von Kraslaw immer noch viele archaische Verbformen erhalten geblieben, die überhaupt wichtig sind für die Erforschung des baltischen Verbs. Die im Verbsystem eingetretenen Erneuerungen sind nicht zufällig oder mechanisch, sie sind ebenso erklärbar. Im Aufsuchen der Erklärungen erscheinen neue Richtungen für weitere Forschungen.

Наряду с литературным языком и в наши дни существуют говоры, исследование которых для лингвистов всегда было актуальной задачей. С точки зрения диалектолога, историка языка, первичными являются данные говоров, а не литературного языка, к тому же латышский литературный язык возник не очень давно. В 1954 году выдающийся лингвист Я. Эндзелин писал: "... для исследования латышского языка данные говоров являются единственными надежными источниками, к тому же этот источник с каждым днем все больше иссякает."

Выяснение языковой системы конкретных говоров — важная задача современной диалектологии. На уровне морфологии как более устойчивой области языковой системы такие исследования важны по любой части речи. Это и определило выбор темы.

Диссертация "Глагол в говорах Краславы, Аулея, Скайсты и Извалты" — первое исследование, специально посвященное глаголу в латышских говорах, так как прежние описания латышских говоров не характеризуют полную систему глагольных форм.

Говоры окрестности Краславы для изучения выбраны потому, что система глагола в них интересна переплетением архаических форм и инноваций, что свидетельствует об активных процессах формирования языка еще и в наши дни. Кроме того, в исследуемых говорах констатированы формы, которые или редки вообще или пока не известны в других говорах. К тому же говоры окрестности Краславы вообще до сих пор изучены недостаточно.

За основу в данной работе используется система, выработанная Я. Эндзелином, описание которой дается в "Грамматике латышского языка".

Материал диссертации — эксерпты из прежних опубликованных и неопубликованных источников о говорах окрестности Краславы, а также полевые материалы самой диссертантки, собранные в экспедициях с 1976 по 1990 год.

Задачи исследования:

1) выяснить роль экстралингвистических факторов в несхожем образовании грамматической системы соседних говоров, а также говоров южной Латгалии вообще;

2) по возможности полно выяснить и раскрыть причины и тенденции устойчивости или изменчивости системы форм глагола исследуемых говоров, изучая их как в синхронии, так и в историчес-

ком (частично) плане;

Э) в пределах собранного материала толковать до сих пор в латышской диалектологии неизвестные или из-за отсутствия материала недостаточно полно описанные факты в системе глагола и его форм, корректировать, по необходимости, их интерпретацию.

Во введении формулируются предмет, цель и задачи исследования, обосновывается актуальность темы, ее новизна, теоретическая и практическая значимость, даются сведения об апробации, о структуре работы, о дополнительных пояснениях к тексту диссертации.

Характер изменения или устойчивости языка (говоров) зависит от многих факторов, поэтому язык (говор) становится доступным исследователю лишь при учете конкретных социально-исторических, географических и этнолингвистических условий. Их изучению посвящена I глава диссертации "ФАКТОРЫ, ПОВЛИЯВШИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕ ГОВОРОВ ОКРЕСТНОСТИ КРАСЛАВЫ". В ней использованы архивные данные, а также труды историков и этнографов. При изучении вопроса о контактах говоров окрестности Краславы со славянскими и литовскими языками. Теоретической основой послужили работы, прямо или косвенно касающиеся исследуемых говоров или относящиеся к проблематике взаимоотношений контактирующих языков или говоров вообще.

Как выяснилось, главной причиной языковых несоответствий в речи крестьян, живущих в соседних волостях, является прежнее административное деление территории и права землеуладения. Извалта и Ауля с ее жителями долгое время были собственностью иезуитов, позже крестьяне этих территорий стали государственными, Краслава же и большая часть Скайсты – принадлежали польским помещикам. Важную роль сыграла и принадлежность крестьян к определенным приходам.

Во I главе также выясняется историческая обусловленность большого удельного веса славянизмов и литуанизмов. Влияние латышского литературного языка на исследуемые говоры существенного значения не имеет.

Во II и III главах детально анализируются спрягаемые и именные формы глагола, основное внимание при этом уделяется внутренним закономерностям их образования и развития (аналогии, тенденция выравнивания парадигмы, благозвучию, избеганию совпадений), множеству изменений, их направленности и последовательности, степени сохранения архаических явлений и т. п., а также анализу этих закономерностей. Здесь учитываются также исследования и выводы

других латышских, литовских, а также иностранных лингвистов.

Во II главе "СПРЯГАЕМЫЕ ФОРМЫ ГЛАГОЛА" по возможности детально исследуется образование спрягаемых форм глагола, так как оно часто отличается от литературного языка и других латышских говоров.

Обзор начинается с личных окончаний, затем анализируются формы времени, наклонения и вид (аспект). В системе личных окончаний сохранены отдельные более древние формы атенатических глаголов, а также формы 2-го л. ед. и мн. ч. тематических глаголов. Констатируются в латышской диалектологии до сих пор не изученные формы на -*te* во 2-ой л. множественного числа.

В обзоре форм настоящего времени внимание уделяется некоторым своеобразным формам атенатических глаголов. Тематические глаголы анализируются, соблюдая их прежнее деление по историческим основам, особенно выделяя глаголы с основой на -*ā* со вставленным согласным между корнем и окончанием, глаголы, оканчивающиеся на -*kšt*, глаголы с основой на -*i*.

При рассмотрении форм будущего и прошедшего времени главное внимание уделяется первичным глаголам, так как в них образование форм часто является более древним по сравнению с литературным языком и нижнелатышскими говорами.

Из наклонений более детально разбирается кондиционалис, так как в нем в верхнелатышских говорах для каждого лица имеется своя форма.

Возвратные приставочные глаголы как и прежде образуются со вставкой морфемы -*si*- между приставкой и корнем.

Материал III главы "ИМЕННЫЕ ФОРМЫ ГЛАГОЛА" показывает, что их состав в исследуемых говорах богаче, чем в литературном языке и большинстве нижнелатышских говоров.

Инфинитив невозвратных глаголов всегда оканчивается на -*t*.

Кроме того здесь жив еще супин - древняя форма отглагольного имени, которая используется вместе с глаголами движения для выражения цели или намерения.

Богаче по количеству также и система причастий. Подробно разбирается образование и употребление всех групп, в том числе и реже употребляемых причастий настоящего, прошедшего и будущего времени.

Краткий обзор можно закончить следующим: в говорах наблюдается не только нивелировка, унификация глагольной системы (скотя

влияние соседних языков в определенный период может быть очень существенным), но и процессы дифференциации, сопротивление влиянию латышского литературного языка, других языков и даже соседних говоров. Поэтому в говорах окрестности Краславы все еще сохранены многие архаические формы глагола, которые имеют большое значение в исследовании истории глагола балтийских языков вообще. Вошедшие в систему глагола инновации не являются хаотичными или механическими, они более или менее закономерны. Выявлению этих закономерностей могут содействовать новые, будущие исследования.

Publikācijas par disertācijas tematu:

1. Aizgūto verbu iekļaušanās Izvaltas izlokšnes sistēmā. - Grām.: Leksiskas un gramatiskas inovācijas. - R.: P. Stučkas LVU, 1982, 54.-60.lpp.
2. Par vēlējuma izteiksmes formām dažās Krāslavas apkaimes izlokšnēs. - R., 1983 (Deponēts LPSR ZA SZNIC 11.07.1983, Nr.1.), 17 lpp. mašīnr.
3. Izvaltas izlokšne /teksti/. - Grām.: Augšzemnieku dialekta teksti. Latgaliskās izlokšnes. - R.: Zinātne, 1983, 32.-50.lpp.
4. Arhaismi un inovācijas augšzemnieku izlokšņu verba formās. - Grām.: Valodas aktualitātes-1987. - R.: Zinātne, 1988, 57.-68.lpp.
5. Iesim siēna plautu, siēna plaut vai siēnu plaut? - Grām.: Lvkj, 1988, 24.laid., 128.-132.lpp.
6. Факторы, повлияющие на образование говоров окрестностей Краславы. - Grām.: Верхнелатышский диалект. - R.: P. Stučkas LVU, 1989, 41.-67.lpp. /krievu val./.
7. Izvalta /izlokšnes teksts/. - Dabas un vēstures kalendārs 1993.gadam, 1992, 93.lpp.